

מורשת
מרכז בינלאומי לתיעוד, לחקר
ולהוראת השואה ע"ש מרדכי אנילביץ'

מכון שיטים
ארכיון החגים הקיבוצי

דבר הלוחמים – עצרת נעילת אירועי יום הזיכרון לשואה ולגבורה 1988 (בית לוחמי הגטאות)

חווקה פולמן רבן

45 שנה למרד – 40 שנה להקמת המדינה שלנו. דברים רבים רוצים להיאמר בתאריך הייחודי המשמעותי הזה.

יש גם הרגשת אלם, חנק. קושי כבד – מדוע?

כולכם – רבבות שבאתם לכאן – לוחמים. שרידי הניצולים, בני הארץ, נוער – אלפים שבאתם להתייחד עם זיכרונם של אלה, אשר הושמדו שם בתקופת השואה. אשר נפלו שם במלחמה ובמרד – מולכם עלי לשאת דבר הלוחמים, להשמיע קול אחרוני המורדים. מחלק של הלוחמים אשר זכו להגיע ארצה כבר נפרדנו – מצביה, מיצחק, מאבא קובנר, מרוז'קה ומאחרים – יפים ויקרים. שורות הניצולים שיכלו לספר את קורותיהם התמעטו – בעתיד הלא רחוק לא יהיה עד חי מתקופה זו, הנוראה ביותר והגורלית ביותר בתולדות עמנו.

לכן אני מרגישה חובה וגם אחריות גדולה מאוד בנושאי את דבר הלוחמים.

אני אזכיר את העבר ורוצה להתייחס גם להווה, לעכשיו – כי חשוב לי העתיד של ילדנו, נכדנו – של הדורות שיבואו.

רצוני להתחלק בכמה תחושות, שאני נושאת מהשנים ההן – השנים שהיו לתקופה המשמעותית ביותר בחיי. **היו אלה ימי כאב נורא וסבל בלי גבול, אך גם ימים גדולים וחשובים עבורי. מצד אחד פיעמה בנו אז אמונה חזקה בדברים נפלאים – בצדק שחייב להיות, בחברות וברעות שהייתה. בארץ ישראל הרחוקה והנכספת ובלתי מושגת אך קיימת – בכל אלה האמנו ואנו אז צעירים ותמימים ובלתי מתפשרים. האמנו אז בארץ ישראל שלנו, שבה שולטים צדק וטוהר ומוסר וזכות לכל אדם לחיות בכבוד. האמנו אז בהתגלמות שוויון בין אנשים – כך חלמנו והאמנו, והחלום והאמונה האלה היו מקורות הכוח שלנו שם ואז.**

ולצידה של האמונה הזה הייתה בנו הראייה הריאלית שהעם היהודי סביבנו מובל לאבדון ולמוות בטוח. אולי בגלל האמונה הזו שהייתה לנו היה בנו הכוח לראות את האמת המרה, הנוראה, בלי אשליות, והיה הכוח לא להשלים, לא להישבר, אלא לפעול. **בחיים אלה של חוסר תקווה וחוסר ברירה – כוחנו היה ביכולת הבחירה, לכן לא היינו אומללים, לא חסרי אונים, אנו בחרנו עשייה והייתה משמעות לכל מה שעשינו.**

הייתי רוצה שדמויות הלוחמים, אלה שידעו לבחור, לא יישארו בזיכרון הדורות כענקים, כנפילים, כגיבורים שהופכים מהר מאוד לפסלים קרים ואנדרטאות – כי אם כבחורים ובחורות ששום דבר אנושי לא זר היה להם – חוויות נעורים, עם אהבות ואכזבות וחולשות ולבטים. אלה, שרצו לחיות, אך בעולמם, שגזר מוות היה בו בלתי נמנע – בחרו איך למות, בחרו בעשייה, בהתנגדות, בלחימה. כוחם נבע מהרגשת משמעות בכל רגע של פעילות בתוך הגיהנום.

הייתה משמעות באהבה ובשנאה, ברעות ובמסירות, בהליכה למסוכן ביותר כדבר מובן מאליו, לא כהקרבה – הייתה משמעות בעולם המטורף, והיא ששמרה על שפיות האדם ועל האנושי שבו....

והיום, האם נמצא את הדרך שלא להיות יותר אף פעם חלשים ומסכנים ובודדים ויחד עם זה להבין שאף אחרים זכותם לחיי עצמאות וכבוד ? אינני משווה אף אחד היום ללוחמים ההם.

יש שוני מוחלט של תקופה, של מצב, של הכל. אך למדתי דברים מהעבר שלי, שלנו – למדתי להבין סבל והשפלה של הזולת, של האחר. למדתי, שכוח יכול להציל ועלול להרוס, להמית – ושכוח אינו כל יכול. למדתי לא להיות סלחנית לגבי עצמנו, בתוכנו, מעיוורון לגבי עצמנו עכשיו אני מפחדת, מלאומנות וקנאות וגזענות יהודית אני חרדה מאוד. לנו זכות בלתי מעורערת וחובה לשמור על קיומנו כאן, בארץ הזו – המקום היחיד שלנו באמת בעולם... אך במאבק על קיומנו יש דברים, שליהודי אסור לעשות. יש אומרים: "הסתכלו מה עושים אחרים בעולם!" לא – זה לא יצדיק אותנו. עלינו לא לרשת מה שאינו שלנו. עלינו לא להתעלם מזכויות של אחרים ולא לפגוע בכבודו של הזולת – וכל זה לטובת עצמנו, לטובת החברה שלנו.

בסוף דברי אני פונה לנוער, לאלה שיבנו את עתיד הארץ הזו ויעצבו את החברה כאן. כאשר הסתיימה מלחמת העולם השנייה, לאלה מאיתנו ששרדו היה חופש קשה ומכאיב, אבדן הכל – משפחה, חברים מיליוני היהודים – הורגש בעוצמה אכזרית. ולחזור לחיים, להתחיל הכל מחדש נראה כבלתי אפשרי כמעט.

עזרה לנו האמונה והתקווה שהעולם החדש יהיה אחר, שבארץ שלנו, בישראל, החברה תהיה צודקת, מוסרית, טהורה ובה ישמר צלם אדם בכל התנאים ובכל המצבים. וחלמנו על שלום – סוף סוף שלום. היו געגועים לזה והיה חלום. בשם הלוחמים מאז אני קוראת לנוער שלנו : שמרו על החלום, טפחו אותו, היאבקו עבורו.